

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ  
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ  
ІМЕНІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА**



# **ФІЛОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ**

**Збірник наукових праць  
студентства й наукової молоді**

(за матеріалами XI Всеукраїнської науково-практичної  
конференції студентства й наукової молоді,  
Харків, 15 квітня 2021 року)

**ДК: 881 + 883 + 882 + 882 + 808**

**Ф 56**

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 6 від 10.09.2021 року)

### **РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ**

**Голобородько Костянтин Юрійович** – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

**Лебеденко Юлія Миколаївна** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, координатор з наукової роботи українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

**Маленко Олена Олегівна** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства та лінгводидактики

**Мельників Ростислав Володимирович** – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова

**Щербакова Наталія Володимирівна** – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови

**Обиденнікова Марина Олегівна** – здобувач II курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри української мови

*Автори публікацій несуть відповідальність за достовірність фактичних даних, чіткість викладу тексту, цитування, а також мовно-стилістичний рівень написання матеріалів.*

Філологія XXI століття [Електронне видання] : Збірник наукових праць студентства й наукової молоді, Харків, 15 квітня 2021 р. / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди ; [редкол.: К. Ю. Голобородько (голов. ред.) та ін.]. Харків, 2021. 164 с.

©Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2021

©Автори публікацій, 2021

<i>Біблійні мотиви у творчості Оксани Забужко.....</i>	<i>157</i>
<i>Шиловець Таїсія</i>	
<i>Важливість бізнес англійської мови.....</i>	<i>159</i>
<i>Ширіна Ольга</i>	
<i>Формування лексичних компетентностей в іноземних здобувачів на матеріалі народознавчих текстів.....</i>	<i>160</i>
<i>Ширіна Ольга</i>	
<i>До питання про визначення прийменника в українській та польській науковій літературі.....</i>	<i>162</i>
<i>Шовкова Катерина</i>	

file:///C:/Users/marts/Downloads/im\_2010\_4\_4.pdf. **3. Туркевич О.** Вивчення лексики української мови на текстовій основі у процесі вивчення української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2007. Вип. 2. С. 201-201. **4. Українознавство і лінгводидактика** : навч. посіб. М-во освіти України, Держ. акад. керівних кадрів освіти. К.: Логос, 1997. 106 с.

**Шовкова Катерина Ігорівна**  
Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди  
Наук. кер.: к. філол. н. В.В. Піддубна

## **ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПРИЙМЕННИКА В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ПОЛЬСЬКІЙ НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ**

Становлення й функціонування прийменникової системи мови постійно перебуває у центрі уваги лінгвістів. Питання частиномовної приналежності прийменника, його значеннєвої своєрідності та функційних виявів неодноразово ставало предметом наукових розвідок українських і польських мовознавців. Теоретичні основи тлумачення прийменника розглядали І. Вихованець, К. Городенська, Л. Дерев'янка, А. Загнітко, З. Іваненко, А. Колодяжний, І. Кучеренко, Н. Куц, О. Мельничук, М. Степаненко, І. Чередниченко та ін., а також польські дослідники М. Гроховський, К. Каллас, С. Кароляк, Є. Курилович, Лясковський, Р. Пшибильська, А. Хеінз та ін. Наявність значної кількості наукових праць зумовила появу оглядового дослідження про визначення статусу прийменника в граматичній системі української й польської мов, що й становить актуальність цієї роботи.

Метою дослідження є узагальнення поглядів українських і польських мовознавців на визначення лінгвістичного статусу прийменників.

Традиційно в українському мовознавстві прийменник визначається як службове слово з послабленим лексичним значенням [1; 2; 3; 4; 5]. Автори цієї концепції вважають, що прийменник має граматичне і лексичне значення. Граматичне значення виражається синтаксичним підрядним зв'язком, а лексичне пов'язане з їхнім походженням [3: 8]. "За прийменниками закріплено ніби подвійну функцію: вони а) сигналізують про формальний зв'язок між членами речення, виражений граматичними засобами певної мови, і б) указують на конкретний вид цього зв'язку, на його матеріально-значеннєвий вияв" [3: 8].

Значного поширення в мовознавстві набув підхід, згідно з яким прийменник має статус самостійного слова із повноцінним лексичним значенням. Семантичність полягає в здатності вступати в синонімічні відношення й утворювати антонімічні пари. Тому прийменники "можуть відбивати явища дійсності в конкретизованому або узагальненому вигляді, виразно експлікованому опозицією "первинні (непохідні) – вторинні (похідні) прийменники" [5: 64].

Теоретичні засади третьої концепції, за якою прийменник розглядається як особлива морфема, обґрунтував польський мовознавець Є. Курилович.

Дослідник зазначив, що прийменник – це не слово, а морфема. Це частина номінативної конструкції, субморфема морфемної одиниці, яка складається з прийменника і відмінкового закінчення іменника. При цьому саме прийменник зумовлює відмінкове закінчення як таке [8: 7; 6: 16]. Прийменник позбавлений лексичного значення, йому притаманне лише граматичне, тому що він не відображає предметів і явищ матеріальної дійсності, а лише вказує на відношення та зв'язки між предметами та явищами цієї дійсності [1: 9]. Ця теорія була поглиблена й розвинена далі на матеріалі української мови [2: 82].

У наукових розвідках польських мовознавців прийменник розглядається у співвідношенні з іменником і аналізується як складник іменної (прийменникової) конструкції. Це граматична морфема, оскільки поєднує компоненти висловлення. Прийменник є елементарною знаковою одиницею мовної системи, наділеною певними функціями [7: 52]. Також він визначається як окреме текстове слово з обмеженою самостійністю, оскільки не може виступати окремим висловленням; не змінює своєї синтагматичної позиції в тексті тощо.

Отже, аналіз мовознавчих праць дає підстави стверджувати, що немає єдиного погляду на роль і місце прийменника в системі частин мови. Застосування морфологічного, семантичного, синтаксичного й логічного критеріїв допомагають окреслити статус прийменника та його функції. Відмінності теоретичного обґрунтування визначення прийменника в українському та польському мовознавстві розкривають широкі можливості для проведення подальших мовознавчих студій.

### Література

- 1. Адаменко А.** Лінгвістичний статус прийменника у сучасній науковій думці *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Лінгвістика. 2014. Вип. 21. С. 7–10.
- 2. Дерев'янку Л.** Проблема лінгвістичного статусу прийменника в системі мови. *Рідний край*. 2011. №1. С. 80–85.
- 3. Кисла Н.** Диференціація адвербальних семантико-синтаксичних відношень прийменників у сучасній українській літературній мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2020. 21 с.
- 4. Куц Н.** Прийменник: основні підходи вивчення, лексико-граматичні ознаки, перспективи дослідження. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. пр. / укл. Анатолій Загнітко (наук. ред.) та ін. Донецьк: ДонНУ, 2006. Вип. 14. С. 90–95.
- 5. Степаненко М.І.** Семантична диференціація просторових прийменників. *Мовознавство*. 2015. № 3. С. 63–73.
- 6. Janowska A.** Kształtowanie się klasy polskich przyimków wtórnych. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. 2015. 120 s.
- 7. Przybylska R.** Polisemia przyimków polskich w świetle semantyki kognitywnej. Kraków: Universitas, 2002. 609 s.
- 8. Żeberek T.** Funkcjonowanie przyimków i wyrażeń przyimkowych w tekście rosyjskim i polskim. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP, 1994. 108 s.